

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра загальної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

“ _____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПРАКТИКУМ З ПСИХОЛОГІЇ (Неекспериментальні методи в психології)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 05 –соціальні і поведінкові науки
(шифр і назва)

спеціальність 053 _____ психологія

освітня програма психологія
(шифр і назва)

вид дисципліни нормативна
(обов'язкова /за вибором)

факультет психології

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету психології

“ _____ ” _____ 20 _____ року, протокол № _____

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Кочарян І.О., канд..психол. наук, доцент, доцент кафедри загальної психології

Програму схвалено на засіданні кафедри загальної психології

Протокол від “ _____ ” _____ 20 _____ року № _____

Завідувач кафедри загальної психології

(підпис) Олефір В. О.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією факультету психології

Протокол від “ _____ ” _____ 20 _____ року № _____

Голова методичної комісії факультету психології

(підпис) Гімаєва Ю.А.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Експериментальна психологія та практикум з психології (Неекспериментальні методи в психології)» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 психологія.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є оволодіння студентами першого курсу загальними принципами проведення психологічного дослідження з використанням класичних (неекспериментальних) методів

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є оволодіння основними напрямками науково-практичної роботи психолога; уміння використовувати на практиці такі методи, як спостереження, опитування, аналіз продуктів діяльності, спілкування у системі «психолог-клієнт».

1.3. Кількість кредитів – 5.

1.4. Загальна кількість годин.

Денна форма – 150 години;

Заочна форма – 150 години.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
15 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
-	-
Лабораторні заняття	
30 год.	10 год.
Самостійна робота	
105 год.	134 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- формулювати мету, завдання дослідження, збирати первинний матеріал, дотримуватися процедури дослідження;
- рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки;
- презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефхівців;

- формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію; модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника;
- взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності;
- знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Введення у загально-психологічний практикум.

Тема 1. Основні напрямки роботи психолога-професіонала.

Поняття «психологія життєва та наукова». Практична психологія, її завдання. Місце психології у різних сферах життєдіяльності. Загальні напрямки прикладних досліджень. Характеристика психодіагностики, психокорекції, психотерапії, психологічного консультування. Психологічна допомога та основні її напрямки.

Розділ 2. Загальна характеристика класичних методів психології.

Тема 2. Методи психології. Їх класифікація.

Поняття метод і методологія. Класифікація методів. Загально-наукова та спеціальна класифікація методів. Характеристика методів описувальних, психодіагностичних, формуючих та розвиваючих. Характеристика неекспериментальних методів та особливості процедури їх проведення. Можливості та недоліки методів спостереження, інтроспекції, опитування, біографічних методів та методів аналізу продуктів діяльності.

Тема 3. Метод спостереження та самоспостереження.

Загальна характеристика спостереження та інтроспекції. Історія виникнення та розвитку цих методів. Загальні напрямки використання методів інтроспекції та спостереження. Можливості та обмеження їх використання у психологічній практиці. Класифікація видів спостереження. Основні категорії та одиниці описування результатів самоспостереження. Планування та техніка проведення спостереження. Засоби фіксації результатів. Формалізовані та неформалізовані, кількісні та якісні форми обробки результатів спостереження.

Тема 4. Вербально-комунікативний метод.

Загальна характеристика інтерв'ю та бесіди як методів психологічного дослідження. Особливості діагностичного інтерв'ю та психотерапевтичної бесіди. Класифікація видів інтерв'ю та вимоги до його проведення. Вимоги до створення програми інтерв'ю та до плану бесіди. Загальні вимоги до особистості інтерв'юєра. Основи підбору та підготовки інтерв'юєрів. Вимоги до техніки спілкування «інтерв'юєр – респондент».

Метод анкетування. Характеристика методу анкетування як засоба емпіричної інформації. Загальні принципи створення опитувальників. Структура анкети. Вимоги до процедури анкетування. Кількісні та якісні форми обробки результатів анкетування.

Тема 5. Метод аналізу продуктів діяльності.

Загальна характеристика методів. Психологічна біографія, автобіографія та її інтерпретація, характеристика методики вимірювання психологічного віку. Дослідження взаємозв'язку психологічного віку, спрямованості людини на теперішнє, минуле або майбутнє.

Розділ 3. Структура науково-дослідної та науково-практичної роботи психолога.

Тема 6. Результати психологічного дослідження та їх інтерпретація.

Основи розробки програми пілотажного психологічного дослідження. Етапи первинного психологічного дослідження. Вимоги до розробки інструкції, до процесу взаємодії психолога з клієнтом, до аналізу та інтерпретації здобутих результатів. Створення висновків та рекомендацій.

Вимоги до оформлення звіту. Структура звіту. Вимоги до літературного огляду. Особливості створення таблиць, малюнків, графіків та діаграм. Особливості аналізу та написання звіту. Вимоги до оформлення бібліографічного списку та звіту взагалі.

Тема 7. Питання деондології у практиці психолога-професіонала.

Діяльність психолога-професіонала. Етика поведінки психолога. Питання деондології у практичній роботі професійного психолога. Емпатія як особистісна та професійна якості психолога.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	ср	л		п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Введення в загальний психологічний практикум												
Тема 1. Основні напрямки роботи психолога професіонала	11	4				7	17	1				16
Разом за розділом 1	11	4				7	17	1				16
Розділ 2. Загальна характеристика класичних методів психології												
Тема 2. Методи психології, їх характеристика	18	2	-	4		12	21	1				20
Тема 3. Метод спостереження та само-спостереження	20	2		4		14	29	1		2		26

Тема 4. Вербально-комунікативний метод	26	2		8		16	23	1		2		20
Тема 5. Метод аналізу продуктів діяльності	24	2		8		14	23	1		2		20
Разом за розділом 2	88	8		24		56	96	4		6		86
Розділ 3. Структура науково-дослідної та науково-практичної роботи												
Тема 6. Результати психологічного дослідження та їх інтерпретація	24	2		2		20	29	1		4		24
Тема 7. Поняття деондології у практиці психолога-професіонала	27	1		4		22	8					8
Разом за розділом 3	51	3		6		42	37	1		4		32
Усього годин за дисципліною	150	15		30		105	150	6		10		134

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кільк. годин	
		денна	заочна
1	Психологічна дискусія «Психолог у сучасному світі»	2	-
2	Донаукові методи дослідження	2	2
3	Метод спостереження	4	2
4	Метод інтерв'ю	8	2
5	Метод аналізу продуктів діяльності	8	2
6	Основи професійного спілкування психолога	6	2
	Разом	30	10

5. Завдання для самостійної роботи

Курс «Експериментальна психологія» передбачає, що в процесі опанування ним студенти отримують необхідні орієнтири в засобах організації практичного дослідження. У програмі курсу передбачається організація самостійної роботи студентів, яка має на меті формування пізнавальної активності студентів, засвоєння ними загальних умінь та навичок у галузі класичних методів психології, професійного аналізу літератури та активного оволодіння засобами проведення та аналізу результатів досліджень із використанням неекспериментальних методів.

У процесі самостійної роботи студенти повинні оволодіти вміннями та навичками:

- аналізувати можливості та особливості класичних методів у психологічному дослідженні;
- вміти розробляти програму дослідження;
- оволодіти комунікативними вміннями практичної роботи психолога;

- вміти аналізувати результати первинної інформації;
- знати вимоги до обробки та оформлення дослідницької інформації.

Кожний студент повинен вміти раціонально організувати свою навчальну діяльність. Важливим є вміння скласти план своєї роботи, чітко визначити її послідовність.

Починаючи конкретне практичне заняття, студент повинен, насамперед, ознайомитися зі вступними методичним рекомендаціями до відповідного розділу, а також із текстом самого завдання, які викладені в спеціально створених учбово-методичних рекомендаціях з даного предмета. Розроблену програму самостійного опитування або спостереження студент повинен узгодити з викладачем.

По закінченні самостійно виконання практичної роботи студент повинен скласти повний звіт, вимоги до якого відповідають нормативам наукового дослідження. Невід'ємною часткою самостійної роботи студента є робота з науковими літературними джерелами.

Обов'язково кожне практичне завдання, яке самостійно виконав студент першого курсу, аналізується викладачем та групою студентів.

№ з/п	Назва роботи	Кільк. годин	
		денна	заочна
1	Підготовка до лекцій (за темами 1,2,3 розділів).	20	36
2	Підготовка та самостійне проведення практичної роботи з використанням методів спостереження, самоспостереження, інтерв'ю, анкетування.	85	98
	Разом	105	134

Самостійна робота з курсу представляє собою комплекс завдань теоретичного характеру у позааудиторні часи.

В якості форм самостійної роботи студентам пропонується пошук літератури до запропонованих тем: робота в бібліотеці, методкабінеті факультету, пошук в Інтернеті. Ознайомлення зі знайденими джерелами та їх аналіз. Включення опрацьованого матеріалу в підготовку до семінарських занять.

6. Методи навчання

Засвоєння матеріалу з курсу «Експериментальна психологія» включає послідовне засвоєння чотирьох рівнів: вітворення, розуміння, використання, створення. Формування цих рівнів забезпечується на лекційних та лабораторних заняттях.

Теоретичний блок курсу (лекції) має забезпечити засвоєння понять, термінів, категорій неекспериментальних методів психології.

Практичний блок сформувавши вміння та навички під час опанування неекспериментальними методами дослідження, що сприяє формуванню майбутнього фахівця.

Протягом навчання використовуються такі методи навчання як лекції, проблемні лекції, лабораторні та семінарські заняття, експерес-контроль.

7. Індивідуальні завдання

Варіанти контрольних робіт для студентів заочної форми.

Варіант 1.

1. Класифікація дослідницьких методів.
2. Описати методику “Культурно-ціннісний диференціал”.

Варіант 2.

1. Гіпотеза як важливий елемент наукового дослідження.
2. Характеристика методу спостереження

Варіант 3.

1. Загальна характеристика неекспериментальних (емпіричних методів дослідження).
2. Метод анкетування та його застосування в практиці психологічних досліджень.

Варіант 4.

1. Провести аналіз вимірювальних шкал.
2. Подання про валідність та надійність дослідження. Історія впровадження наукових критеріїв дослідження в психології.

Варіант 6.

1. Характеристика методу бесіди.
2. Проблеми етики в психологічних дослідженнях.

Варіант 7.

1. Характеристика методу аналізу продуктів діяльності.
2. Виявити переваги та обмеження різних методів досліджень.

Варіант 8.

1. Порівняльний аналіз вербально-комунікативних методів та методу спостереження.
2. Операціональна валідність та засоби її контролю у психологічних дослідженнях. Приклади та їх аналіз.

Варіант 9.

1. Типи змінних у дослідженнях.
2. Визначити засоби уникнення типових помилок спостереження.

Варіант 10.

1. Загальні характеристики вербально-комунікативних методів та їх типи.
2. Додаткові та побічні змінні. Характеристика та приклади у дослідженнях.

Варіант 11.

1. Подання про валідність та надійність дослідження. Історія впровадження наукових критеріїв дослідження в психології.
2. Обробка результатів дослідження та основні проблеми цього етапу.

Варіант 12.

1. Провести порівняний аналіз методів аналізу продуктів діяльності та спостереження.
2. Визначити одиниці чи категорії спостереження.

Варіант 13.

1. Гіпотеза як важливий елемент наукового дослідження. Типологія та приклади.
2. Спланувати спостереження (об'єкт, предмет, місце та засоби аналізу) агресивної поведінки.

Варіант 14.

1. Надійність та валідність дослідження.
2. Невербальна комунікація та можливості її аналізу у дослідженнях.

Варіант 15.

1. Фактори, що впливають на внутрішню валідність дослідження.
2. Провести порівняний аналіз різних наукових методів.

Варіант 16.

1. Фактори, що впливають на зовнішню валідність дослідження.
2. Основні етапи та проблеми застосування методу спостереження.

Варіант 17.

1. Подання про валідність та надійність дослідження. Історія впровадження наукових критеріїв дослідження в психології.
2. Фактори, що впливають на внутрішню валідність дослідження.

Варіант 18.

1. Провести порівняний аналіз методів аналізу продуктів діяльності та спостереження.
2. Додаткові та побічні змінні. Характеристика та приклади у дослідженнях

Варіант 19.

1. Невербальна комунікація та можливості її аналізу у дослідженнях.
2. Історія та розвиток метода самоспостереження.

Варіант 20.

1. Подання про ідеальне та реальне дослідження.
2. Фактори, що впливають на внутрішню валідність дослідження

8. Методи контролю

Контроль та оцінювання дисципліни здійснюється за урахуванням наступних показників:

- систематичність відвідування та активність на занятті;
- самостійне виконання практичних робіт за методами, що розглядаються на лабораторних заняттях;

Оцінювання якості роботи та дій студентів під час засвоєння дисципліни проводиться з урахуванням складності та якості виконання завдань.

Оцінка роботи студента за систематичність відвідування та активність на занятті

Критерії	Оцінка(в балах)	
	денна	заочна
Відвідування 15 занять	15	-
Відвідування 13-14 занять	13-14	-
Відвідування 11-12 занять	11 - 12	-
Відвідування 9-10 занять	9 - 10	-
Відвідування 7-8 занять	7 - 8	16-20
Відвідування 5-6 занять	5 - 6	11-15
Відвідування 3-4 занять	3 - 4	6-10
Відвідування 1-2 занять	1 - 2	1-5

Виступ з доповіддю (тільки для студентів очної форми):

Критерії	Оцінка(в балах)
Вичерпна доповідь, вільне володіння матеріалом	2
Доповідь неповна та містить неточності	1

Самостійне виконання практичних робіт студентів очної форми оцінюється на підставі складання та захисту лабораторних робіт за методами спостереження, інтерв'ю та аналізу продуктів діяльності.

Оцінювання лабораторної роботи за змістом (для студентів очної форми):

Критерії	Оцінка(в балах)
Робота виконана за всіма вимогами та вчасно представлена на оцінювання	9-10
Робота виконана за всіма вимогами та невчасно представлена на оцінювання; або в роботі є деякі незначні недоліки та вчасно представлена на оцінювання	7-8
В роботі є деякі незначні недоліки та невчасно представлена на оцінювання; або в роботі є значні недоліки та вчасно представлена на оцінювання	4-6
В роботі є значні недоліки та невчасно представлена на оцінювання	1-3

Оцінювання захисту лабораторної роботи (для студентів очної форми):

Критерії	Оцінка(в балах)
Вичерпна доповідь, відповідь на всі запитання	5
Вичерпна доповідь, неточна відповідь на запитання	4
Невпенена доповідь, посередня відповідь на запитання	3
Відповіді на запитання немає, доповідь не структурована	1-2

Студенти заочної форми замість лабораторних робіт виконують контрольні роботи.

Оцінювання контрольних робіт для студентів заочної форми (оцінюється кожне питання окремо):

Критерії	Оцінка(в балах)
Відповідь вичерпана, та вчасно представлена на оцінювання	16-20
Відповідь вичерпана, але невчасно представлена на оцінювання; або у відповіді є деякі незначні недоліки та вчасно представлена на оцінювання	11-15
У відповіді є деякі незначні недоліки та невчасно представлена на оцінювання; або у відповіді є значні недоліки та вчасно представлена на оцінювання	5-10
У відповіді є значні недоліки та невчасно представлена на оцінювання	1-4

Завданням підсумкового семестрового контролю є перевірка результатів засвоєння студентами програмного матеріалу в цілому, систематизація та узагальнення набутих на лекціях, лабораторних заняттях, в межах виконання самостійної роботи знань та вмінь.

До письмового заліку входять чотири питання. Кожне питання оцінюється о 10 балів.

Критерії оцінювання на запитання залікового завдання:

Критерії	Оцінка(в балах)
Відповідь вичерпана, повне розкриття змісту питання, використання термінів та понять на рівні відтворення та наведення прикладів щодо розуміння змісту запитання	9-10
Достатньо повна відповідь, розкриття основного змісту, але допущення	6-8

деяких негрубих помилок, наведення невідповідних прикладів або їх повну відсутність	
Неповне розкриття змісту, або допущення помилок, схематичність, непослідовність викладання, помилки у використанні термінології, відповідь не ґрунтується на науковому аналізі проблеми,	4-5
Питання розкрито частково, недостатньо суттєво, не використовується наукова термінологія	1-3

Орієнтовні питання до заліку

1. Поняття «життєва та наукова психологія».
2. Психологія у різних галузях життєдіяльності.
3. Основні напрямки прикладних психологічних досліджень.
4. Особистість психолога-професіонала.
5. Емпатія як професійно важлива характеристика психолога.
6. Етика поведінки психолога.
7. Культура спілкування у діяльності психолога.
8. Загальна характеристика методів психології.
9. Технологія використання методів спостереження.
10. Метод спостереження за категоріями М. Люшера.
11. Метод опитування, його характеристика.
12. Основні соціально-психологічні ефекти, що впливають на валідність дослідження.
13. Біографічні методи, техніка їх використання.
14. Особливості сприймання незнайомої людини.
15. Основні помилки спостереження.
16. Основні техніки інтерв'ю дослідника.
17. Спостереження за емоційними реакціями. Основні вектори мімічних рухів.
18. Характеристика вербально-комунікативного методу дослідження.
19. Характеристика методу аналізу продуктів діяльності.

20. Порівняльний аналіз неекспериментальних методів.
21. Типи змінних в експериментальному дослідженні.
22. Ідеальне та реальне дослідження.
23. Валідність та надійність дослідження.
24. Типи валідності дослідження.
25. Принципи верифікації та фальсифікації наукового знання.
26. Проблема артефактних висновків.
27. Основні джерела артефактних висновків.
28. Вплив особистості дослідника на результати дослідження.
29. Основні етичні принципи психолога-дослідника.
30. Типи питань у інтерв'ю, їх недоліки та переваги.

8. Схема нарахування балів

Денна форма навчання

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Разом	Залікова робота	Сума
Активність на заняттях за Розділами 1-3	Лабораторні роботи					
		1	2	3		
15	15	15	15	60	40	100

Заочна форма навчання

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання			Разом	Залікова робота	Сума
Активність на заняттях за Розділами 1-3	Контрольні роботи				
		1	2		
20	20	20	60	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	

70-89	добре	зараховано
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія. Підручник. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 360 с.
2. Анастаси А. Психологическое тестирование: пер с англ. — М., 1982.
3. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психодиагностике. - СПб.: «Питер», 2000.
4. Годфруа Ж. Что такое психология. В 2 т. — м.: Мир, 1992.
5. Гостданкер Р. Основы психологического эксперимента: Пер с англ. — М.: Изд-во МГУ, 1982.
6. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. — 2-е изд. — СПб: Питер. — 2001.
7. Корнилова Т.В. Экспериментальная психология: Теория и методы: Учебник для вузов. — М.: Аспект Пресс, 2002.
8. Кэмпбелл Дж. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях: Пер с англ. — М.: Прогресс, 1980.
9. Логвиненко А.Д. Измерения в психологии: математические основы. — М.: МГУ, 1993.
10. Мартин Д. Экспериментальная психология.— СПб.: прайм – ЕВРОЗНАК, 2002.
11. Солсо Р. Л., Джонсон Х.Х. Бил М.К. Экспериментальная психология: практический курс. — СПб.: прайм – ЕВРОЗНАК, 2002.
12. Стивенс С. Экспериментальная психология. — М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1960.
13. Суходольский Г.В. Методы математической статистики для психологов. Л.: ЛГУ, 1972.
14. Экспериментальная психология / под ред. П. Фресса, Ж.Пиаже. Вып. 1-2. — М.: Прогресс, 1966.
15. Экспериментальная психология: Практикум. Под ред. Корниловой Т.В., Смиронова С.Д.- М.: Аспект Пресс, 2002.

Допоміжна література

16. Бурлачук Л.Ф. Психодиагностика. — СПб Издательство «Питер», 2002.
17. Головина Г.М., Крылов В.Ю., Савченко Т.Н. Математические методы в современной психологии : статус, разработка применение. — М.: ИП РАН, 1995.
18. Гроф С. За пределами человеческого мозга.
19. Зейгарник Б.В. Об эксперименте в школе К. Левина// Вестн. Моск. ун-та. Сер. Психология. 1987. - № 1.
20. Кун Т. Структура научных революций. — М.: Прогресс, 1977.
21. Лактионов А.Н. Координаты индивидуального опыта. — Харьков: Бизнес Информ, 1998. — 492 с.
22. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. М.: Изд-во МГУ, 1972.
23. Мак-Вильямс Н. Психоаналитическая диагностика: понимание структуры личности в клиническом процессе: Пер. с англ. - М.: Класс., 1998.-452 с.
24. Максименко С.Д. Основи генетичної психології: Навч. посібник. — К.; НПЦ Перспектива, 1998. — 220 с.
25. Митина О.В., Петренко В.Ф. Кросскультурное исследование стереотипов женского поведения (в России и США) // Вопросы психологии, М., 2000, №1 — с. 68-86.

26. Петренко В.Ф. Психосемантика сознания. - М.: МГУ, 1988. – 207 с.
27. Поппер К. Логика и рост научного познания- М., 1983.
28. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Основы психологической антропологии. Психология человека: Введение в психологию субъективности. Учебное пособие для вузов. – м.: Школа-Пресс, 1995. – 384 с.
29. Смирнов С.Д. Психология образа: Проблема активности психического отражения. – М.: Изд-во МГУ, 1985.
30. Фейдимен Д., Фрейджер Р. Личность: Теории, эксперименты, упражнения. - СПб.: прайм – ЕВРОЗНАК, 2002.
31. Ядов В.А. Социологическое исследование. – М.: Наука, 1987.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Мельник І.М. Експериментальна психологія: неекспериментальні методи. Навчально-методичний комплекс для студентів зі спеціальності «Психологія» - Харків, 2007, 13с.
2. Мельник И.М. Общий психологический практикум: неекспериментальные методы. Учебно-методические рекомендации – Харьков, 2002, - 46с.
3. Мельник І.М. Загально-психологічний практикум: неекспериментальні методи. Навчально-методичний посібник. Харків, 2009.